

Doniesienia i notatki

Marek Holly

Ośrodek Naukowo–Dydaktyczny Bieszczadzkiego Parku Narodowego

38–700 Ustrzyki Dolne, ul. Belska 7

marekholly@wp.pl

Received: 19.12.2013

Reviewed: 07.05.2014

DWA RZADKIE GATUNKI ROŚLINIAREK (HYMENOPTERA, SYMPHYTA: CIMBICIDAE) WYKAZANE Z TERENU BIESZCZADZKIEGO PARKU NARODOWEGO

Two rare species of sawflies (Hymenoptera, Symphyta: Cimbicidae) recorded in the area of the Bieszczady National Park

Abstract: Two rare species of sawflies (Hymenoptera, Symphyta) were found in the Bieszczady National Park – *Pseudoclavellaria amerinae* (Linnaeus, 1758) and *Cimbex fagi* (Zaddach, 1863).

Key words: Bieszczady Mts., Bieszczady National Park, Symphyta, Cimbicidae.

Błonkówki Hymenoptera to jeden z najbardziej interesujących rzędów owadów zarówno ze względu na biologię, znaczenie ekologiczne jak również bogactwo gatunkowe. W Polsce znanych jest ponad 6000 gatunków błonówek z czego w Bieszczadach stwierdzono występowanie 409 gatunków, zaś w Bieszczadzkim Parku Narodowym wykazano dotychczas nieco ponad 300 gatunków błonówek (Wiśniowski 2000). Tak znaczne zróżnicowanie oraz wciąż słaby stan poznania sprawiają, że jest to grupa owadów wymagająca prowadzenia obserwacji i badań; ich celem powinno być zbieranie nowych danych o występowaniu gatunków rzadkich i chronionych, w tym również tych występujących w miarę często, jak np. trzmiele których znaczenie ekologiczne zostało już dawno docenione.

Do rzadko spotykanych i interesujących gatunków w naszym kraju zaliczają się niektóre błonkówki z podrzędu rośliniarek Symphyta. Charakteryzują się one dość masywną budową ciała oraz brakiem przewężenia pomiędzy tułowiem i odwłokiem, zaś ich rozwój związany jest głównie z roślinami, którymi odżywiają się ich larwy. Z terenu Bieszczadów podanych zostało w Wykazie zwierząt Polski (Huffejt 1997) zaledwie kilka gatunków rośliniarek. Bardziej obszerne opracowanie dotyczące rośliniarek występujących w Bieszczadach oraz na terenie BPN zawarte jest w tomie 8 Monografii Bieszczadzkiej (Wiśniowski 2000). W opracowaniu tym podano informację o występowaniu 69 gatunków Symphyta na omawianym terenie.

Stosunkowo mało opublikowanych danych dotyczy występowania w Bieszczadach rodziny bryzgunowatych *Cimbicidae*. Nieco informacji o nich znajdujemy w publikacji zawierającej wykaz gatunków rośliniarek z rodziny Argidae, Cimbi-

cidae i Diprionidae w zbiorach Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu (Piotrowski i Szoltys 2007). Wciąż jednak stan ich zbadania w Bieszczadach jest słaby.

W trakcie prac terenowych prowadzonych w ostatnich latach w Bieszczadzkim Parku Narodowym udało się odnotować dwa interesujące i rzadko spotykane w Polsce gatunki rośliniarek należących do rodziny bryzgunowatych Cimbicidae – bryzgun *Cimbex fagi* (Zaddach, 1863) i *Pseudoclavellaria amerinae* (Linnaeus, 1758).

Błonkówki z rodzaju bryzgun są okazałymi owadami osiągającymi od 20 do 28 mm długości ciała, o ubarwieniu zmiennym, zazwyczaj czarnym lub żółtym. Bryzgun *Cimbex fagi* jest jednym z rzadziej spotykanych u nas gatunków z tego rodzaju. Jest to gatunek europejski, związany z zasięgiem buka *Fagus sylvatica* L. Imagines pojawiają się nielicznie w maju i czerwcu w lasach bukowych i są obserwowane bardzo rzadko. W Polsce *Cimbex fagi* znany jest jedynie z Beskidu Zachodniego, Beskidu Wschodniego i Bieszczadów (Stocki 1998, Kosibowicz 2000). Z Bieszczadów gatunek ten dotychczas był podawany na podstawie zaledwie 3 osobników zebranych na Smereku (1 osobnik leg. Marian Bielewicz – 6.VI.1968r.) oraz w Ustrzykach Górnych (2 osobniki leg. Henryk Szoltys – 24–27.VI.1986r, 25.V.1996.) (Piotrowski i Szoltys 2007).

Bryzgun *C. fagi* został znaleziony przez autora na szlaku turystycznym z Ustrzyk Górnych na Połoninę Caryńską w dniu 10.06.2005 r.; zebrano wtedy dwa martwe (leżące na ściółce) osobniki tej błonkówki w strefie leśnej buczyny karpackiej (660–700 m n.p.m.). Rośliniarki z rodziny bryzgunowatych składają jaja na liściach drzew. Larwy mają dobrze wyodrębnioną głowę i przypominają gąsienice motyli; ich ciało jest ubarwione na zielono z ciemnym pasem grzbietowym oraz bocznymi plamami. W ciągu dnia larwy zazwyczaj odpoczywają na spodniej stronie liści zaś w nocy żerują. Zaniepokojone larwy mogą wydzielać hemolimfę w celu odstraszania wrogów. W Europie poza gatunkiem *Cimbex fagi* występują jeszcze 4 inne gatunki bryzgunów (Fauna europaea 2014).

Pseudoclavellaria amerinae (Ryc. 1) to błonkówka znacznie mniejsza od bryzguna, osiągająca długość ciała do 15 mm. Samiec jest zwykle czarny z czerwonymi przepaskami na spodniej stronie odwłoka; samica czarna z 4 jasnożółtymi pasami na wierzchu odwłoka. Gatunek ten jest notowany w Europie na pojedynczych, rozproszonych stanowiskach, położonych głównie na obszarach leśnych. W Polsce błonkówka ta należy do rzadkości faunistycznych. Nieliczne okazy tego gatunku z Polski, znajdują się w zbiorach muzealnych Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu i pochodzą z lat 60 XX wieku (Piotrowski i Szoltys 2007). Najnowsze z dotychczasowych notowań gatunku w Polsce miało miejsce w Rogowie k. Koluszek, 12 kwietnia 2004 roku (Borowski 2014).

Jeden okaz *Pseudoclavellaria amerinae* został stwierdzony przez autora

w dniu 6.05.2013 r., w zaroślach wierzbowych przy drodze, w pobliżu schroniska PTTK w Ustrzykach Górnych. Dotychczas gatunek ten nie był podawany z Bieszczadów, jest to więc pierwsze stwierdzenie *Pseudoclavellaria amerinae* w BdPN i w Bieszczadach. Błonkówka ta jest jedynym przedstawicielem rodzaju *Pseudoclavellaria* w Europie (Fauna europaea 2014).

Ryc. 1. *Pseudoclavellaria amerinae* (Linnaeus, 1758).

Fig. 1. Sawflies *Pseudoclavellaria amerinae* (Linnaeus, 1758).

Literatura

- Borowski J. 2014. Nowe stanowisko *Pseudoclavellaria amerinae* (Linnaeus, 1758) (Hymenoptera: Cimbicidae) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne 33 (1) Poznań 2014.
- Fauna europaea 2014 – strona internetowa dostępna pod adresem <http://www.faunaeur.org/index.php>
- Huflejt T. 1997. *Symphyta* Rośliniarki. W: Razowski J. (red.) Wykaz zwierząt Polski. Wyd. ISEZ PAN Kraków, 5: 7–42.
- Kosibowicz M. 2000. Badania entomofauny drzewostanów bukowych przy użyciu pułapki kołnierkowej „Geolas”. Sylwan 144(8): 47–55.
- Piotrowski W., Szołtys H. 2007. Rośliniarki (*Hymenoptera Symphyta*) w zbiorach Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Część 2: rodziny Argidae, Cimbicidae, Diprionidae. Acta entomologica silesiana, 14–15 (2006–2007): 55–65.
- Stocki J. 1998. Szkodniki owadzie buków w Bieszczadzkim Parku Narodowym. Sylwan 142(9): 85–98.
- Wiśniowski B. 2000. Błonkówki *Hymenoptera* Polskich Bieszczadów ze szczególnym uwzględnieniem Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Monografie Bieszczadzkie 8: 145–187.